

ИҚТИСОДИЁТДА ИННОВАЦИЯЛАР
4 ЖИЛД, 5 СОН

ИННОВАЦИИ В ЭКОНОМИКЕ
ТОМ 4, НОМЕР 5

INNOVATIONS IN ECONOMY
VOLUME 4, ISSUE 5

ИҚТИСОДИЁТДА ИННОВАЦИЯЛАР
ИННОВАЦИИ В ЭКОНОМИКЕ | INNOVATIONS IN ECONOMY
№5 (2021) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9491-2021-5>

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Гулямов Сайдахрар Садахмедович
Академик

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Вохидова Мехри Хасановна
Иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа
доктори

"Иқтисодиётда инновация" журнали тахририй маслаҳат кенгаши
Международный редакционный совет журнала "Инновация в экономике"
International Editorial Board of the Journal of Innovation in Economics

08.00.01 - Иқтисодиёт назарияси /Экономическая теория / Economic theory

Назаров Ш.Х. - и.ф.д.
Гафуров У.В. - и.ф.д., профессор
Мустафакулов Ш. И. - и.ф.д., доцент
Сайфуллаева М.
Маматкулов И.А.

Nanuli Khizanishvili - Doctor of Economic Sciences, Tbilisi Iv. Javakhishvili State University. Faculty of Economics
Екатерина Геннадьевна Господарик к.э.н., доцент, заведующая кафедрой аналитической экономики и эконометрики экономического факультета БГУ

08.00.02-Макроиқтисодиёт / Макроэкономика / Macroeconomics

Салимов Б. Т. - и.ф.д., профессор,
Назаров Ш. Х. - и.ф.д.
Худойкулов С. К. - и.ф.н. доцент,
Валиев Б. - PhD.
Сафарова Н.Н.

Зубиташвили Тамар - доктор туристических наук, Телавский государственный университет, Грузия

08.00.07-Молия. Бухгалтерия ҳисоби. / Финансы. Бухгалтерский учет/ Finance. Accounting

Жиянова Н.Э. - и.ф.н., доц.

08.00.09-Жаҳон иқтисодиёти / Мировая экономика / World economy

Мурадова Х.М. - и.ф.д., профессор
Шарифхўжаев Ш.О. - и.ф.д.

Сардор Азам - и.ф.д.
Вохидова М.Х. - PhD.

08.00.10-Демография. Меҳнат иқтисодиёти / Демография. Экономика труда / Demography. Labor Economics. 08.00.13-Менежмент / Менеджмент / Management

Гулямов С.С. - академик
Умурзаков Б.Х. - и.ф.д., профессор,
Каршиев М.Э.

Маматкулов И.
Ғойипназаров С.Б. - PhD
Кадирова З.А. - PhD

Page Maker | Верстка | Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

МУНДАРИЖА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1. Tursunov Farkhod Umirzakovich, Azizkulov Bakhtiyor Khushvaktovich PRIORITIES IN TOURISM AND WAYS TO INCREASE THEIR ATTRACTIVENESS.....	4
2. Hasanov Bahodir Akramovich, Kenjaeva Farangiz Saydulloevna THE EFFECT OF TECHNOLOGICAL CHARACTERISTICS OF ENTERPRISES ON DETERMINATION OF PRODUCT COST IN THE MANAGEMENT ACCOUNT.....	12
3. Sadullaev Toir Hikmatullaevich FOREIGN EXPERIENCE OF INCLUSIVE ECONOMIC DEVELOPMENT.....	20
4. Egamberdiyeva Salima Rayimovna THE IMPORTANCE OF THE INNOVATIVE ACCOUNTING SYSTEM IN THE PLANNING OF INVESTMENT ACTIVITIES AND JUSTIFICATION OF PROJECTS.....	26
5. Azimova Hulkar Egamberdiyevna THE IMPORTANCE OF LEGAL AND INSTITUTIONAL FUNDAMENTALS IN ATTRACTING FOREIGN INVESTMENT.....	32
6. Hasanova Yulduz Murtazaevna THE IMPORTANCE OF FOREIGN INVESTMENT IN ENSURING THE SUSTAINABILITY OF THE COUNTRY'S ECONOMY.....	38
7. Alisherov Jasurbek Akbar oglu SUPPORTING SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP AND IMPROVING THEIR FINANCIAL MECHANISMS.....	45
8. Amirov Lochinbek Faizullaevich DEVELOPMENT TRENDS OF THE AGRICULTURAL SECTOR IN UZBEKISTAN.....	50
9. Zhalalova Madina Shoplatovna WAYS TO IMPROVE RAILWAY TRANSPORT IN UZBEKISTAN.....	57
10. Turobov Sherzod Alisherovich, Fakhriddinov Bakhreddin Fakhriddin ugli PROSPECTS FOR THE USE OF WOMEN'S LABOR IN RURAL HOUSEHOLDS.....	63
11. Daniyarova Feruza Bakhreddinovna THE ROLE OF INVESTMENT IN THE DEVELOPMENT OF AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX IN UZBEKISTAN.....	70
12. Sayidov Komil Mamatmurodovich RESULTS OF TAX REFORM: IMPROVING THE TAXATION OF PROPERTY INCOME OF INDIVIDUALS.....	78

ИҚТИСОДИЁТДА ИННОВАЦИЯЛАР ИННОВАЦИИ В ЭКОНОМИКЕ INNOVATIONS IN ECONOMY

Амиров Лочинбек Файзуллаевич

ТДИУ, “Иқтисодиёт” факультети декани PhD, доцент,
fayzullaevaezoza2009@mail.ru

ЎЗБЕКИСТОН АГРАР СЕКТОРИНИНГ РИВОЖЛАНТИРИШ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ

For citation: Amirov Lochinbek Faizullaevich. DEVELOPMENT TRENDS OF THE AGRICULTURAL SECTOR IN UZBEKISTAN. Journal of innovations in economy. 2021. Vol. 4, Issue 5. pp.50-56

<http://dx.doi.org/10.26739/2181-9491-2021-5-8>

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақола Ўзбекистон иқтисодиётининг аграр сектори барқарорлигини таъминлаш ҳамда ушбу соҳада яратилган ташкилий-иқтисодий шароитларга бағишланган. 2020 - 2030 йилларда Ўзбекистон Республикасининг қишлоқ хўжалигини ривожлантириш стратегиясида белгиланган устувор йўналишлар ва уларни амалга ошириш вазифалари, ривожланишнинг прогноз параметрларига эришишни таъминлаш, халқаро молия институтларининг ушбу соҳани иқтисодий ўсишнинг асосий ҳаракатлантирувчи кучига айлантиришдаги иштироки, янги иш ўринларини яратишга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Коронавирус пандемиясининг дунёда ва Ўзбекистонда қишлоқ хўжалигига таъсирининг жиҳатлари кўриб чиқилиб, унинг оқибатларини камайитириш бўйича кўрилган чоралар баён қилинди.

Калит сўзлар: аграр сектор, аграр сектор барқарорлиги, агара сиёсат, агросаноат комплекси, ривожланиш стратегияси, фермер хўжаликлари, ширкат хўжаликлари, давлат кўмаги, халқаро молия институтлари, коронавирус пандемияси.

Amirov Lochinbek Faizullaevich

TDIU, Dean of the faculty of "Economic",
PhD, Associate Professor

DEVELOPMENT TRENDS OF THE AGRICULTURAL SECTOR IN UZBEKISTAN

ABSTRACT

This article is devoted to ensuring the sustainability of the agricultural sector of the economy of Uzbekistan and the organizational and economic conditions created in this area. Particular attention is paid to the priorities outlined in the Strategy for the Development of Agriculture of the Republic of Uzbekistan for 2020-2030, and the tasks for their implementation, ensuring the achievement of forecast development parameters, the participation of international financial institutions in turning this sector into an industry. the main driver of economic growth. The aspects of the impact of the coronavirus pandemic on agriculture in the world and in Uzbekistan were considered, measures taken to mitigate its consequences were described.

Keywords: agricultural sector, stability of the agricultural sector, agricultural policy, agro-industrial complex, development strategy, farms, economic enterprises, government support, international financial institutions, coronavirus pandemic.

Амиров Лочинбек Файзуллаевич

ТГЭУ, декан факультета
экономики, PhD, доцент.

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА УЗБЕКИСТАНА

АННОТАЦИЯ

Данная статья посвящена обеспечению устойчивости аграрного сектора экономики Узбекистана и созданным в этой сфере организационно-экономическим условиям. Особое внимание уделяется приоритетам, обозначенным в Стратегии развития сельского хозяйства Республики Узбекистан на 2020-2030 годы, и задачам по их реализации, обеспечению достижения прогнозных параметров развития, участию международных финансовых институтов в превращении этого сектора в отрасль. основной драйвер экономического роста. Были рассмотрены аспекты воздействия пандемии коронавируса на сельское хозяйство в мире и в Узбекистане, описаны меры, принимаемые для уменьшения ее последствий.

Ключевые слова: аграрный сектор, стабильность аграрного сектора, аграрная политика, агропромышленный комплекс, стратегия развития, фермерские хозяйства, хозяйственные предприятия, государственная поддержка, международные финансовые институты, пандемия коронавируса.

Кириш

Мамлакат кишлоқ хўжалигини давлат томонидан тартибга солиш тизимида амалга оширилаётган импорт ўрнини босиш сиёсати доирасида жадал саноатлаштириш шакллантирилди. Аграр секторга иқтисодийнинг "стратегик тармоқлари" ни ривожлантиришга катта миқдордаги молиявий инъекцияларнинг донори вазифаси юқлатилди. Бу ўринда айтиш жоизки, ушбу сиёсат ўз олдига қўйган мақсадга эриша олмади ҳамда Ўзбекистон иқтисодиёти саноатлашиш кудратига айланмади. 2017 йилда бошланган тизимли ислохотлар самарасиз иқтисодий моделдан воз кечиш заруриятини асослаб берди ҳамда кишлоқ хўжалиги давлат томонидан иқтисодийнинг тартибга солинадиган соҳаларидан бирига айланди.

Аграр иқтисодиётнинг барча тармоқларида барқарор ривожланишни таъминлаш илм-фан ва техника ютуқларидан фойдаланишни рағбатлантирмасдан, янги технологияларни жорий қилмасдан, инновацион соҳа субъектларининг фаолиятини фаоллаштирмасдан амалга ошириб бўлмаслиги аниқ бўлди. Жаҳон тажрибаси шуни тасдиқлайдики, илмий-техник ва инновацион тараққиёт мамлакат иқтисодиёти ривожланишининг макро ва микро даражаларида самарали ижтимоий-иқтисодий ўзгаришларнинг ягона ҳақиқий асосидир. Бу ўринда айтиш жоизки, Ўзбекистон кўплаб мамлакатлардан мавжуд илмий-техник салоҳияти, замонавий шароитларда энг муҳим стратегик манба бўлган юқори даражада ривожланган кишлоқ хўжалигининг ўзига хос хусусиятлари билан ажралиб туради.

Аграр секторни барқарорлигини таъминлаш бир қатор вазифаларга боғлиқдир:

- мамлакат аҳолисини сифатли маҳсулотлар билан таъминлаш;
- агросаноат мажмуасини ҳар томонлама ривожлантириш, хўжалик фаолиятининг барча турларига инновацион ёндашишни таъминлаш;
- импорт маҳсулотлар оқимини камайтириш ва кишлоқ хўжалиги маҳсулотларини етиштириш бўйича чора-тадбирларни ишлаб чиқиш;
- маҳаллий кишлоқ хўжалиги маҳсулотлари сифатини жаҳон стандартларига жавоб берадиган даражада яхшилаш;
- маҳаллий ишлаб чиқарувчилар манфаатларини ҳимоя қилиш.

Агросаноат мажмуасини ривожлантиришга қўйиладиган янги талаблар ишлаб чиқаришни такомиллаштириш ва эгилувчанлигини, янги шароитларга мослашишини, унинг инновацион ривожланиш ютуқларига мойиллигини сезиларли даражада оширилишини таъминлайди.

Кейинги йилларда мамлакатимиз аграр сиёсатининг асосий масалалари аҳолининг турмуш шароитини янада яхшилаш, аграр соҳани ривожлантиришга инновацион ёндашув, қишлоқ меҳнатининг қизиқишини ошириш, аграр соҳанинг ички ва жаҳон бозорларидаги рақобатбардошлиги ва самарадорлигини оширишдан иборат.

Агросаноат мажмуасини модернизация қилиш Ўзбекистоннинг аграр сиёсатида асосий ўрин тутати. Қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришининг салмоқли қисмининг рақобатбардошлиги йўқлиги туфайли импорт ҳажмига таъсир кўрсата олмаслик, ўз навбатида, модернизацияга бўлган еhtiёжни оширади. Ўзбекистон аграр сиёсатининг устувор йўналиши бўлган соҳани модернизациялаш инновацион иқтисодиётга ўтишни таъминлайди ва унинг рақобатбардошлигини оширади [1].

Мавзунинг ўрганилганлик даражаси

Ўзбекистонда, бошқа мамлакатлар сингари, қишлоқ хўжалиги ва саноат тармоқлари билан бирлашиб, қудратли агросаноат мажмуаси шакллантирилган. У нафақат деҳқончилик ва чорвачиликнинг қўплаб соҳаларига эга бўлган қишлоқ хўжалигини, балки қишлоқ хўжалиги техникалари, ўғитлар, гербицидлар, электр энергиясини ишлаб чиқариш, шунингдек маҳсулотларни ташиш, сақлаш, қайта ишлаш ва сотиш тармоқларини ҳам ўз ичига олади. Бу ўринда, қишлоқ хўжалиги тизимлаштирилган, бир-бири билан чамбарчас боғлиқ бўлган ижтимоий ишлаб чиқариш, интеграция ва кластерга асосланган ҳолда агросаноат мажмуасининг етакчи бўғини вазифасини бажаради. Шу билан бир қаторда, бу бир-бири билан чамбарчас боғлиқ соҳаларнинг ривожланиш қонуниятларини аниқлаштириш, бу борада тадқиқотлар олиб бориш ва мавжуд муаммоларга конструктив ечимлар ишлаб чиқишни талаб қилмоқда.

Ўзбекистон Республикасини ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегиясида қишлоқ хўжалигини модернизация қилиш ва интенсив ривожлантириш вазифалари иқтисодиётни ривожлантириш ва либераллаштиришнинг устувор йўналиши сифатида белгиланган [1]. Айтиш жоизки, 2017 йилдан 2019 йил ноябригача қишлоқ хўжалигининг барча соҳаларини ислоҳ қилиш, модернизация қилиш ва интенсив ривожлантиришга оид 110 та меъёрий ҳужжатлар қабул қилинди. Ушбу ҳужжатларда давлат бошқаруви тизимини такомиллаштириш, бозор муносабатларини кенг жорий этиш, занжирли алоқаларнинг ҳуқуқий асосларини мустаҳкамлаш, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини ишлаб чиқариш, қайта ишлаш ва сотиш, соҳага инвестициялар жалб қилиш, ресурслардан самарали фойдаланиш нуқтаи назаридан муаммоларни ҳал қилиш бўйича аниқ амалий чора-тадбирлар белгиланган.

Тадқиқот методологияси

Этибор берадиган бўлсак, республика саноатининг ривожланиши қишлоқ хўжалигининг ривожланишига ҳам боғлиқ, бу ерда аҳолининг катта қатлами пахта, гўшт, сут, жун, қорақўл мўйнаси, ипак пилла, чарм хом ашё ва бошқаларни қайта ишлаш билан шуғулланади. Бу ўринда, жаҳон тажрибасига таянадиган бўлсак, қишлоқ хўжалигининг ўсиши саноат ўсишини рағбатлантиришда катта мултипликатор таъсирини кўрсатиши мумкинлигини қайд этишимиз мумкин. [4]

Келгусида ушбу йўналишларни самарали амалга ошириш аграр сектор барқарорлигини таъминлаш, шу жумладан аҳолини иш билан таъминлаш, унинг фаровонлигини ошириш, шаҳар ва қишлоқларни ободонлаштиришни тўлиқ ҳал қилишга имкон беради. Шу муносабат билан қишлоқ хўжалигини янада ривожлантириш тенденциялари ва истиқболларини таҳлил қилиш Ўзбекистон иқтисодий ривожланишининг устувор йўналиши бўлиб, бу ушбу мақоладаги материалнинг долзарблигига олиб келди.

Таҳлил ва натижалар

Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг рақобатбардошлигини ошириш мақсадида Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги соҳасини жаҳон амалиёти ва тамойилларига асосланган ҳолда

инновацион ривожлантириш стратегиясини қабул қилиш, биринчи навбатда, қисқа муддатда маҳаллий қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг рақобатбардошлигини ошириш зарур. Қишлоқ хўжалиги соҳасини модернизациялашда қишлоқ хўжалигида инвестиция ва инновация фаолиятини ривожлантиришнинг устувор йўналишларини аниқлаш ва амалга оширишда давлат етакчи рол ўйнайди. Бу масалаларнинг долзарблигини ҳисобга олиб, қишлоқ хўжалигининг ҳар бир алоҳида соҳасини ривожлантириш бўйича мақсадли дастурларни ишлаб чиқиш зарур бўлади. Инновацион дастурлар давлат молия-кредит қўллаб-қувватлаш, моддий-техник базасини модернизация қилиш, маҳсулот қайта ишлаш ривожлантириш, ишлаб чиқариш инновацион ривожлантириш, илм-фан аҳамиятини ошириш, агросаноат интеграцияси ривожлантириш ва баҳолаш механизми такомиллаштириш, тўғридан-тўғри-тўғри харид асосида маҳсулотлар айрим турларини ишлаб чиқаришни рағбатлантириш ва дастурнинг самарали бажарилишини ўз ичига олади. [5]

Ерларни тақсимлаш ва хусусийлаштириш принципининг жорий этилиши қишлоқ хўжалигида банд бўлганлар сонининг кўпайишига таъсир кўрсатди. Аграр секторни ривожлантириш борасида амалга оширилган ислохотлар қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ҳажмининг ўсишини ҳамда маҳсулдорликнинг сезиларли даражада ошишини таъминлашга имкон берди, бу эса шунга мос равишда республика аҳолиси даромадларининг ўсишига олиб келди. Бу ўринда айтиб ўтиш жоизки, 1997 йилдан бошлаб мамлакатимиз қишлоқ хўжалигида барқарор ижобий ўсиш суръатларини таъминлашга эришилди. 1991 йилдан ҳозирги кунгача қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини ишлаб чиқариш ҳажми умуман 2 баробардан ошди. Бу аҳоли жон бошига гўшт истеъмолини 1,3 баравар, сут ва сут маҳсулотларини 1,6 баробар, картошкани 7 баробар, сабзавотларни 2 баробардан зиёд, меваларни деярли 4 баробар кўпайтиришга имкон берди. [3]

Қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг узоқ муддатли стратегик режаларидан бири сифатида, ер ва сув ресурсларидан оқилона фойдаланиш натижасида аграр соҳага инвестициялар жалб қилиш ва маҳсулотларнинг рақобатбардошлигини оширишга имкон берганлигини қайд этиш жоиздир. Бундан ташқари, ушбу соҳада олиб борилаётган ислохотларни чуқурлаштиришга қаратилган ва унинг рақобатбардошлигини оширишга қаратилган давлат сиёсатини амалга оширишда янги ёндашувларни ишлаб чиқиш ва қабул қилиш билан қишлоқ хўжалигининг янада барқарор ривожланиши таъминланиши керак.

Озиқ-овқат соҳасининг рақобатбардошлигини оширишга қаратилган ислохотларда давлат сиёсатини тубдан такомиллаштириш мақсадида Ўзбекистон Республикасининг 2020-2030 йилларда қишлоқ хўжалигини ривожлантириш стратегияси қабул қилинди [3].

Қишлоқ хўжалигини ривожлантириш стратегиясини амалга оширишнинг тўққизта стратегик йўналиши мавжуд:

- 1) аҳолининг озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш;
- 2) қулай агробизнес муҳитини яратиш;
- 3) секторни бошқаришда давлатнинг ролини камайтириш ва инвестиция жозибадорлигини ошириш;
- 4) табиий ресурслардан оқилона фойдаланишни ва атроф-муҳитни муҳофаза қилишни таъминлаш;
- 5) замонавий давлат бошқаруви тизимларини ривожлантириш;
- 6) секторни қўллаб-қувватлаш учун давлат харажатларини босқичма-босқич диверсификация қилиш;
- 7) илм-фан, таълим, қишлоқ хўжалигида ахборот-маслаҳат хизматлари тизимини ривожлантириш;
- 8) қишлоқларни ривожлантириш;
- 9) тармоқ статистикасининг шаффоф тизимини ишлаб чиқиш.

Мамлакатда илгари қабул қилинган аграр ислохотларнинг изчил амалга оширилаётганлиги қишлоқ хўжалигида эришилган қатор кўрсаткичларнинг ўсиши билан тасдиқланган (1-жадвал), ушбу мақоламизда 2015 йилдан 2019 йилгача бўлган даврдаги ўзгаришларни таҳлил қилдик.

Қишлоқ хўжалиги соҳасининг озми-кўпми барқарор ривожланиши ва қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг кўпайиши кузатилмоқда. Ўрмон ва балиқ хўжалиги билан биргаликда қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини (хизматларини) ишлаб чиқариш ҳажми таҳлил қилинган беш йиллик даврда 103,3 трлн. дан 2,2 баравар ошди. сўми (2015 йил) 224,3 трлн. сум (2019). Жадвал маълумотларидан кўриниб турибдики, ушбу кўрсаткич 2019 йилда 2018 йилга нисбатан 2,5 фоизга ўсган.

1-жадвал.

Ўзбекистонда 2010-2019 йилларда қишлоқ, ўрмон ва балиқ хўжалигини ривожлантириш кўрсаткичлари

млрд. сум

Кўрсаткичлар	2015 й.	2016 й.	2017 й.	2018 й.	2019 й.
Маҳсулотлар (хизматлар) ишлаб чиқариш ҳажми, жами	103302,0	119726,7	154369,4	195095,6	224288,8
Ўсиш даражаси, ўтган йилга нисбатан%	106,1	106,1	100,3	101,5	102,5
Шу жумладан:					
Ўсимчилик	55429,2	61755,1	83303,4	98414,5	108240,1
Ўсиш даражаси, ўтган йилга нисбатан%	105,5	105,7	98,2	95,8	108,7
Чорвачилик	44175,4	53844,1	64895,9	89019,2	107432,5
Ўсиш даражаси, ўтган йилга нисбатан%	106,9	107,0	104,1	105,7	101,7
Аҳоли жон бошига қишлоқ хўжалиги маҳсулоти, минг сўм	3182,4	3629,7	4575,7	5687,5	6328,5
Асосий капиталга инвестициялар	4515,4	4795,3	6110,6	7997,9	13482,9
Улуши, %	10,1	9,4	8,5	6,4	7,1
Численность занятых, тыс. чел.	3601,7	3646,7	3671,3	3537,2	3896,1
Мева-сабзавот экспорти, умумий ҳажмининг% да	9,5	4,6	5,1	6,3	6,3
Қишлоқ хўжалиги экинларининг экилган майдони, минг гектар	3694,2	3706,7	3474,5	3396,0	3309,4

Манба. Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика кўмитаси маълумотлари

Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини ишлаб чиқариш ҳажмининг ўсишига мос равишда ушбу маҳсулотларнинг республика аҳолисига тўғри келадиган ҳажми ҳам ошган. Шундай қилиб, беш йиллик динамикада (2015-2019) бу кўрсаткич 2,2 бараварга ўсганлигини ва 6328,5 минг сўми ташкил этганлигини кўришимиз мумкин.

Ўсимлик ва чорвачилик маҳсулотларини ишлаб чиқариш ҳажмининг йил сайин ошиб бориши мамлакат ички бозорининг ушбу қишлоқ хўжалиги тармоқлари маҳсулотларининг айрим турлари билан йиллик тўйинганлигидан далolat беради. Шундай қилиб, чорвачилик саноатининг салоҳиятини янада ошириш бўйича чора-тадбирларнинг қабул қилиниши ва кейинчалик амалга оширилиши, шунингдек кўрсатилаётган тизимли давлат кўмаги чорвачиликнинг ўсишига, республикада ички истеъмол бозорининг чорвачилик маҳсулотлари билан тўйинганлигига ҳисса қўшди. Сўнгги беш йил ичида барча чорвачилик маҳсулотларини ишлаб чиқариш 2,4 бараварга ўсди, яъни 44 175,4 минг сўмдан (2015 йил) 107,4 трлн. сўми (2019 йил), ўсимликларни етиштириш эса икки бараварга ўсди, бу 2019 йилда 108,2 трлн. сум.

Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг таҳлили шуни кўрсатдики, деҳқон хўжаликлари фаол иштирок этмоқда. Қишлоқ хўжалигидаги фермер хўжаликлари томонидан яратилган маҳсулотнинг катта қисми (70,1%) деҳқон хўжаликларига, 26,9% - фермер хўжаликларига, 3,0% - қишлоқ хўжалиги фаолияти билан шуғулланадиган ташкилотларга тўғри келмоқда.

Айтиш жоизки, 2019 йилда фермер хўжаликларини қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришида тақсимлаш улуши қуйидагича. Чорвачилик маҳсулотларида (хизматларида) унинг энг катта улуши (91,9%) деҳқон (шахсий ёрдамчи) хўжаликлари томонидан ишлаб

чиқарилади. Қишлоқ хўжалиги фаолияти билан шуғулланадиган ташкилотлар 3,1 фоизни ва фермер хўжаликлари 5 фоизни ташкил қилади.

Яна бир масалани таъкидлаш лозимки, бу банк мутахассисларига тегишли. Жаҳон банкининг фикрига кўра, банк ходимларининг қишлоқ хўжалигида, асосан боғдорчилик билан боғлиқ бўлган бизнес лойиҳаларининг ишончлилигини баҳолаш тажрибасининг етишмаслиги, умуман тадбиркорлар ва, хусусан, фермерлар жалб этиладиган молиялаштиришнинг асосий тўсиқларидан бири ҳисобланмоқда.

Ҳозирги кунда, фермер ва деҳқон хўжаликлари учун асосий тўсиқлардан бири бу етарли инфратузилманинг таъминланмаганлиги ёки етишмаслиги, шу жумладан мева ва сабзавот ишлаб чиқариш учун энергия таъминотининг пастлигидир. Бундан ташқари, республиканинг бир қатор минтақаларида, айниқса тоғли ҳудудларида фермерлар сув олишда қийинчиликларга дуч келишмоқда. Шу сабабли, боғдорчиликда томчилатиб суғориш ва гидропоникани қўллаш керак бўлади.

Хулоса ва таклифлар

Бугунги кунда республика мева-сабзавот маҳсулотларини ишлаб чиқарувчи дунёда етакчи ўринни эгаллаб турибди, нафақат саноат эҳтиёжларини, балки қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари экспортини ҳам таъминлайдиган ушбу соҳани ривожлантириш учун катта имкониятларга эга. Ўзбекистон иқтисодиётида қишлоқ хўжалиги улушининг пасайишига қарамай, ушбу соҳа аҳолининг фаровонлигини таъминлаш борасидаги муҳим объект бўлиб қолмоқда.

Ўтказилган тадқиқотларимиз шуни кўрсатдики, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг асосий турларини (пахтадан ташқари) ишлаб чиқариш йилдан-йилга кўпайиб бормоқда. Бу, айниқса, ишлаб чиқариш билан бирга қайта ишлаш ва экспорт ўсиб бораётган мева-сабзавот маҳсулотларига тааллуқлидир. Чорвачилик маҳсулотлари етиштиришда сезиларли ўсиш кузатилмоқда.

2015–2019 йилларда қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулотининг тармоқ таркиби ўзгарган. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг умумий ҳажмида ўсимлик етиштиришнинг улуши 2019 йилда 50,2 фоизни, чорвачилик улуши эса аксинча, 49,8 фоизни ташкил етди.

Бугунги кунда замонавий шароитларда қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг долзарб йўналиши аграр соҳада кластер сиёсатини рағбатлантириш эканлиги аниқланди. Иқтисодиётнинг қишлоқ хўжалиги соҳасида кластер сиёсатини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари қуйидагилар бўлиши керак: кластер тузилмалари фаолияти учун самарали қонунчилик базасини ишлаб чиқиш; агросаноат комплексининг магистрал корхоналарини давлат томонидан қўллаб-қувватлашнинг танланган усулларида фойдаланиш; қишлоқ хўжалиги кластерларини шакллантиришда Ўзбекистон минтақаларининг табиий-иқлим хусусиятларини ҳисобга олиш.

Ўзбекистон аграр секторини барқарорлигини таъминлашда қуйидаги чора-тадбирларни амлага ошириш даркор:

- қишлоқ хўжалиги ерларидан фойдаланишни мувозанатлаштириш;
- экинларнинг ҳосилдорлигини ошириш;
- қишлоқ хўжалигини ривожлантириш учун экспорт имкониятларидан максимал даражада фойдаланиш;
- аграр соҳани молиялаштириш учун бюджет маблағларидан фойдаланиш самарадорлигини ошириш.

Иқтибослар/Сноски/References

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикаси қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг 2020-2030 йилларга мўлжалланган стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида”ги 23-октябрь 2019-йил ПФ-5853-сонли Фармони.

2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг "2017 - 2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича ҳаракатлар стратегияси" нинг 07.02.2017 йилдаги УП-4947-сонли қарори.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Халқаро тикланиш ва тараққиёт банки ва Халқаро тараққиёт ассоциацияси иштирокида" Ўзбекистон Республикаси қишлоқ хўжалигини модернизация қилиш "лойиҳасини амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида" ги қарори 11.08.2020 й. ПП-4803.
4. 2. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини мард ва олижаноб халқимиз билан бирга кураимиз: Ўзбекистон Республикаси Президенти лавозимига киришиш тантанали маросимига бағишланган Олий Мажлис палаталарининг қўшма мажлисидаги нутқи.//Халқ сўзи, 2016 йил 15 декабрь.
5. Чепурных Н.В. Устойчивое развитие сельского хозяйства и проблема устойчивого развития сельской местности [Электронный ресурс] / Н.В. Чепурных. – Режим доступа: <http://www.icptacis.ru>
6. Иванов В.А., Пономарева А.С. Методологические основы устойчивого развития аграрного сектора. Экономические и социальные перемены: факты, тенденции, прогноз 4 (16) 2011. С. 109-129. Электрон манба: <http://esc.vscs.ac.ru/article/230/full>
7. Жонихонов М., Раҳмонов С. Озиқ-овқат дастури: мамлакат тараққиёти, иқтисодиёт барқа-рорлиги ва фаровонликнинг мустаҳкам асоси.//Халқ сўзи, 2014 йил 7июнь
8. Ўзбекистон Республикаси иқтисодий-ижтимоий тараққиётининг мустақиллик йилларидаги (1990-2010 йиллар) асосий тенденция ва кўрсаткичлари ҳамда 2011-2015 йилларга мўлжалланган прогнозлари: статистик тўплам. –Т.: Ўзбекистон, 2011. 85-86-бетлар.

ИҚТИСОДИЁТДА ИННОВАЦИЯЛАР

4 ЖИЛД, 5 СОН

ИННОВАЦИИ В ЭКОНОМИКЕ

ТОМ 4, НОМЕР 5

INNOVATIONS IN ECONOMY

VOLUME 4, ISSUE 5

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000